

160. Risbyle, Täby sn.

Pl. 104, 106.

Litteratur: B 87, L 415, D 2: 75. Joh. Bureus, F a 6 s. 95 n:r 17 (Aschaneus), s. 161 n:r 43 (Axehiellm), s. 164 n:r 11 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 116, F a 1 s. 28; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 193; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 241; C. M. Brandelius, Descriptio Paroeciae Roslagiae Täby (Diss. Ups., pres. E. M. Fant, 1786), s. 28; R. Dybeck, Reseberättelse 1861 (ATA); UFT h. 4 (1875), s. 24; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 17, Anteckningar 1903 (ATA); O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 30, i Namn och Bygd 18 (1930), s. 101; S. Lindqvist, Jarlabankesläktens minnesmärken (i: Nordiska arkeologmötet 1922), s. 131 f.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 87); Dybeck a. a.; Brate foto 1903 (ATA); von Friesen foto (i Namn och Bygd 1930).

Runstenen står på en gärdesbacke strax Ö om vägen, ungefär 75 m. V om U 161.

Den har, liksom den följande, varit känd alltifrån början av 1600-talet. Aschaneus: »Vidh Rysbyla i Frestad S.»; Rhezelius: »Widh Rijssbyla». Av allt att döma stå stenarna kvar på sina ursprungliga platser, där de en gång ha blivit resta. De stora stenblocken ha blivit förda dit och resta på platser, som för den tidens förhållanden måste ha tett sig lämpliga för ett par minnesvårdar. Förmodligen har i närheten av U 161 funnits en hamnplats, och därifrån har vägen till det forntida Skålhamra, som måhända har varit beläget på en annan plats än den nuvarande gården, lett förbi U 160.

Röd, kornig granit med vacker yta. Stenens höjd över marken 2,75 m., bredd 1 m., ristningens höjd 1,85 m., bredd 0,81 m. Ristningen är synnerligen omsorgsfullt huggen och väl bevarad. En del av ornamentiken är dock svagare, med fina linjer; särskilt gäller detta om det i mitten mellan slingknutarna tecknade djuret.

Inskrift:

ul	f	k	i	t	i	l	·	u	k	·	k	u	i	·	u	n	i	·	p	i	r	·	l	i	t	u	·	r	h	i	s	a	·	s	t	i	n	·	p	i	n	a	·	i	f	t	i	r	·	u	l	f	·	f	a	p	u	r	·	s	i	n	·	k	u	p	a	n										
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55																																																																				
o	n	·	b	u	k	i	·	i	·	s	k	u	l	o	b	r	i	·	k	u	p	·	i	l	b	i	·	o	n	s	·	a	t	·	u	k	·	s	a	l	u	·	u	k	·	k	u	s	p	·	m	u	p	i	r	·	l	i	·	a	n	u	m	·	l	u	s	·	u	k	·	b	a	r	a	t	i	s
60	65	70	75	80	85	90	95	100	105	110	115	120																																																																		

Ulfkætill ok Gyi ok Uni þæir letu ræisa stæin þenna æftir Ulf, faður sinn goðan. Hann byggir i Skulhambri. Guð hialpi hans and ok salu ok Guðs moðir, le hanum l[i]us ok paradis.

»Ulvkættil och Gye och Une de läto resa denna sten efter Ulv, sin gode fader. Han bodde i Skålhamra. Gud och Guds moder hjälpe hans ande och själ, förläne honom ljus och paradis.»

Till läsningen: R. 27 är **h**, tydligen en felristning, som har rättats; **n**-bst är grundare och smalare än **a**-bst. Av bst i 71 **o** synes endast den ena. 85—86 **at** står i en avsats i stenen. Bst i 90 **a** är svagt synlig, men säker. Ingen stungen runa förekommer. Flera runor stå fritt inom slingan, så att staplarna ej nå fram till slinglinjerna upptill eller nedtill.

Aschaneus: 13 **n**, 43 **r**, 71 **i**, 95—109 **kunkupir** · **lit at um**, 115 **p**. — Axehiellm: 1—18 **ulfkil** · **auk** · **ful** · **uk** · **una**, 56 **o**, 60—61 **ni**, 71—72 **ip**; 98 saknas; 103 **m**. — Rhezelius: 4 **g**, 11 **g**, 13 **n**, 71 **t**, 85—86 **ant**, 111 **y**. — Hadorph och Helgonius: 2 **u**; 13 **i** saknas; 45 **i**, 62—65 **biuki**; 66 **i** saknas, 70 **n**, 71 **i**. — Dybeck: 2 **l**, 13 **i**, 45 **l**, 62—65 **buki**, 66 **i**, 70 **l**, 71 **i**, 90 **i**. — Brate: 27 **h**, 71 **o**, 90 **a** eller **i**. — von Friesen: 27 **h**, 71 **i** (»felristning eller möjligen vittring för **o**»), 90 **i**.

Efter 110 **l** har en runa **i** blivit uteglömd, möjligen på grund av att en slinga här löper över runbandet. Ty det kan icke råda något tvivel om att det är ordet *lius* 'ljus' som avses. I 95—98 **kusp** ha de båda sista runorna blivit omkastade. — Uddljudande **h** saknas alltid: 60—61 **on** 'han', 82—84 **ons** 'hans', 106—109 **anum** 'honom', 78—81 **ilbi** 'hjalpe', 67—74 **skulobri**

Skulhambri. Diftong är enkeltecknad i 19—21 **þir** och 31—34 **stin**, men digrafiskt tecknad i 26—30 **rhisa**. Jfr också **uk** 'och' 5 ggr. Nasalerat *a* betecknas med **o**-runan i 60—61 **on**, 82—84 **ons**, troligen också i 67—74 **skulobri** (ehuru **o**-runan där är osäker), däremot med **a** i 106—109 **anum**.

Om namnet *Ulfkætill*, *Ulfkell* se U 100, om *Gyi* U 79, om *Uni* eller *Unni* U 88. Om ortnamnet *i Skulhambri* se O. von Friesen i *Namn och Bygd* 18 (1930), s. 101.

Till den vanliga bönen för den dödes själ: »Gud och Guds moder hjälpe hans ande och själ» har fogats tillägget: *le hanum lius ok paradis* »förläne honom ljus och paradis». »Deus adiuvet illius Spiritum et Animam et Dei mater donet ei Lucem et Paradisum» (Joh. Bureus i F a 5). Liknande uttryck förekomma i ett par andra runinskrifter: L 688 Folsberga, Vallby sn **kistr+liti kumo+otn tumi+i lus yk baratisi**, Ög 161 **kup×hialbi×aut×has×auk×kus×mupir×i×lius×**, Lundhög, Klemensker sn, Bornholm (Wimmer, *DRm* 3, s. 273 f.) dels **kistr : hialbi : siolu : aupbiarnar : i lus : auk : bratis**, dels **kistr : hialbi : siolu : aupbiarnar : auk : kuniltar : auk : santa : mikel : i lius : auk : baratis**. Förbindelsen »ljus och paradis» har sannolikt tillhört den kristna förkunnelsen under missions-tiden. *Lius* åsyftar himmelens ljus, det eviga ljuset. Det är i hög grad märkligt att möta denna utpräglad kristna trosbekännelse på ett av Upplands allra äldsta runminnesmärken.

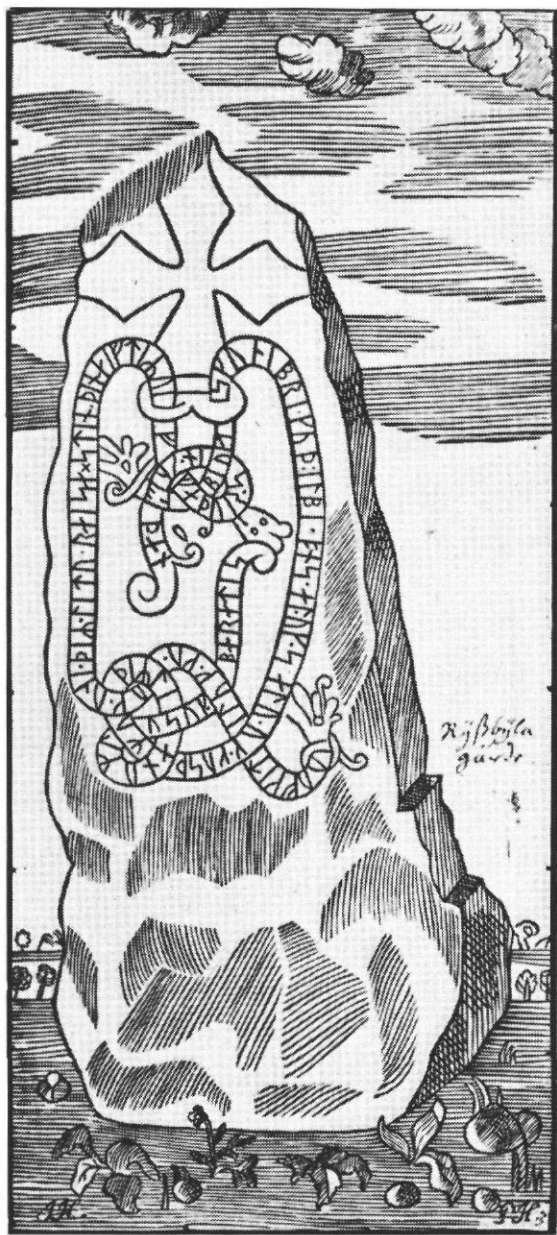

Fig. 150. U 160. Risbyle, Täby sn. Efter B 87.

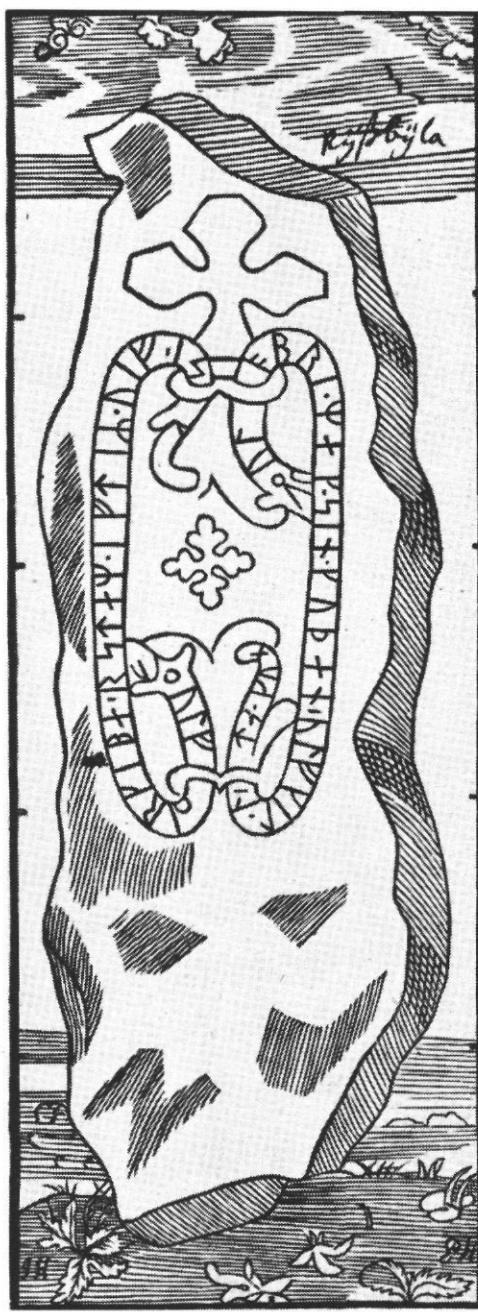

Fig. 151. U 161. Risbyle, Täby sn. Efter B 1124.